

надавати письмові роз'яснення, і станом на дату підготовки даної статті зі змісту ч.2 ст.222 КАС України випливає те, що під час дослідження доказів суд може скористатися технічною допомогою та саме усними (а не письмовими) консультаціями спеціаліста.

Відповідно до положень КАС України спеціаліст може бути призначений судом для надання консультацій та технічної допомоги при збиранні та перевірці електронних доказів, зокрема, у таких випадках:

- при огляді судом веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту (ч. 7 ст. 81 КАС України), в т.ч. в порядку забезпечення доказів;
- при відібранні «зразків» для проведення експертизи, допомоги при визначенні необхідності проведення експертизи, формулювання питань для експерта тощо (ст.70 КАС України), в т.ч. й при забезпеченні доказів;
- надання іншого роду консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-40>

ФІСКАЛЬНО-МОНІТОРИНГОВІ ФУНКЦІЇ НОТАРІАТУ

Вдовічена Лідія Іванівна

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного права

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

м. Чернівці, Україна

Визначення правового статусу нотаріуса неможливе без врахування основної мети, призначення та функціональної спрямованості нотаріальної діяльності. Варто зауважити, хоч це відносно самостійні частини змісту такої діяльності, однак у своїй функціональній єдності, вони виражають організуючий вплив суб'єкта нотаріату на суспільні відносини, тобто на правореалізуючу, правозастосовчу та правоохоронну сферу суспільного життя. Функції нотаріату справляють об'єктивно необхідний вплив на суспільні процеси, що відбуваються в правовій, господарській, економічній та інших сферах. Крім того, функціональний зміст є притаманним будь-якому виду нотаріальної діяльності, незалежно від того, на якому рівні

та в яких галузях вони здійснюються, тобто ми ведемо мову як про нотаріальну діяльність, яка провадиться в державних нотаріальних конторах, державних ненотаріальних архівах, так і незалежну професійну нотаріальну діяльність.

Семантично, термін «функція» має латинське походження – *functio* («відправлення, діяльність») – означає діяльність, спрямовану на досягнення відповідної мети. В загальному, функція – це робота певного суб'єкта чи об'єкта, обов'язок, сфера діяльності когось, чогось, призначення, роль чого-небудь¹; це спосіб поведінки, властивий будь-якому об'єкту, що сприяє збереженню існування цього об'єкта або тієї системи, в яку він входить в якості елемента У науковій літературі найчастіше термін «функція» використовується як назва або характеристика напрямку діяльності, як узагальнююча характеристика сутності завдань і цілей діяльності будь-кого або призначення будь-чого².

В науковій літературі питання функцій нотаріату особливо актуалізувалося в період реформування органів нотаріату (особливо варто звернути увагу на вплив адміністративно-територіальної реформи, об'єднання (укрупнення) нотаріальних округів, і тому необхідності ререєстрації нотаріальної діяльності³, також розширення нотаріальних функцій у зв'язку із можливістю нотаріусами проводити медіацію⁴.

Незважаючи на різні підходи науковців до визначення функцій нотаріату, зміст термінів передбачає діяльність, за допомогою якої органи нотаріату виконують свої повноваження, реалізують свою компетентну діяльність для досягнення певної мети. В такій діяльності присутній обов'язковий суб'єкт – це нотаріат (в особі його органів), суб'єкт звернення (для здійснення на його користь чи в його інтересах нотаріальних дій) та мета такої нотаріальної діяльності. Наявність різних дефініцій функцій нотаріату демонструє складність і багатогранність даного інституту. Тому при виділенні функцій нотаріату також немає єдиного підходу. Мета, завдання і функції діяльності нотаріуса,

---

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. С. 1552

² Бахтіна, Ю.С. (2018). Поняття та класифікація функцій державного управління. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. (26). С. 86.

³ Наказ Міністерства юстиції України від 31.05.2021 №1911/5 «Про внесення змін до деяких наказів Міністерства юстиції України (щодо врегулювання питання реєстрації приватної нотаріальної діяльності нотаріуса при зміні адміністративно-територіального поділу України)». <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/06/07/20210607134725-95.pdf>

⁴ Долинська М. С. (2022). Медіація як одна із функцій українського нотаріального процесу. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (2), 74–78.

знаходяться на рівні з принципами реалізації публічного інтересу, тобто вони відображають ті суспільні інтереси і прагнення, забезпечення та реалізація яких пов'язані із функціонуванням нотаріату, і що виступають, з точки зору держави та суспільства, необхідною запорукою їх нормального існування та розвитку⁵.

Правова природа фіскальної функції нотаріусів реалізується під час вчинення нотаріальних дій, де нотаріуси у межах своїх повноважень контролюють сплату податків суб'єктами, які звертаються за вчиненням нотаріальної дії. В такому ракурсі, нотаріус виступає допоміжним органом держави, на який покладено обов'язок контролювати сплату фізичними та юридичними особами, що звертаються за вчиненням нотаріальних дій, податків і зборів, визначених законодавством України (пенсійний збір за придбання нерухомості тощо)⁶. В якості прикладу можна привести положення статті 42 закону «Про нотаріат», де встановлено у передбачених законом випадках нотаріальні дії можуть бути вчинені нотаріусом тільки після сплати до бюджету податку з доходів фізичних осіб⁷, тобто нотаріус, перед вчиненням відповідних нотаріальних дій, повинен упевнитися у сплаті особою, яка звернулася до нього по допомогу, податку до бюджету. Крім того, показовим прикладом повноцінної реалізації фіскальної функції є надання відповідно до ст. 172 Податкового кодексу України посадовим особам контролюючих органів доступу до даних «Єдиної бази даних звітів про оцінку» щодо об'єктів нерухомості, оціночна вартість яких визначається та перевіряється, можливість доступу до цієї інформації нотаріусів та контролюючих органів у межах повноважень: «нотаріус щокварталу в порядку, встановленому цим розділом для податкового розрахунку, подає до контролюючого органу за місцем розташування державної нотаріальної контори або робочого місця приватного нотаріуса інформацію про посвідчені ним протягом звітного кварталу договори купівлі-продажу (міни) між фізичними особами, включаючи інформацію про ціну таких договорів та розмір сплаченого податку у розрізі кожного договору»⁸. Зазначена можливість спрощує витрати на адміністрування податків та зборів, що в цілому сприяє реалізації такого принципу податкового законодавства як економічність оподаткування.

---

⁵ Юрченко В. (2013). Мета, завдання та функції нотаріуса в умовах реформування юстиції України. *Український часопис міжнародного права*, (1), С. 132.

⁶ Дякович М. М. (2009). Нотаріальне право України : навч. посіб. К. : Алерта, С. 20.

⁷ Про нотаріат (1993). Закон України № 3425-ХІІ. 02.09.1993. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 03.04.2023)

⁸ Податковий кодекс України (2010). Кодекс України № 2755-VI. 02.12.2010. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Реалізація фіскальної функції нотаріату на пряму залежить від належного стану нормативно-правового регулювання в сфері податкових відносин, а також від ефективності функціонування самих же податкових органів державної влади, що є, в свою чергу, відображенням рівня задоволення публічних потреб та інтересів. Для належної організації формування, розвитку та реалізації фіскальної функції нотаріату в Україні також є необхідним високий, якісний рівень правового регулювання, визначальною ознакою якого має бути правова визначенні – тобто чіткість та недвозначність змісту правової норми, удосконалення роботи відповідних органів державної влади, а також налагодження та посилення діалогу та співробітництва з громадськістю.

З прийняттям закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» на нотаріусів було покладено функцію, раніше не властиву їх діяльності – здійснення фінансового моніторингу. Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу. Відповідно до статі 5 закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» нотаріусів віднесено до суб'єктів первинного фінансового моніторингу, який є сукупністю заходів, що здійснюються суб'єктами первинного фінансового моніторингу, спрямованих на виконання вимог Закону, що включають проведення обов'язкового та внутрішнього фінансового моніторингу⁹. Тобто, нотаріус є спеціально визначеним суб'єктом первинного фінансового моніторингу, що в свою чергу покладає обов'язок на нотаріуса здійснювати моніторинг фінансових операцій клієнта, зокрема, щодо купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла, купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав¹⁰. Однак, як зазначають деякі вчені, що доцільність покладання на нотаріусів функції здійснення первинного фінансового моніторингу досить суперечлива, адже з одного боку вступаючи у ділові відносини із клієнтом з приводу вчинення тих чи інших нотаріальних дій, нотаріус отримує змогу зібрати та проаналізувати інформацію про його фінансовий стан. А з іншого – діюче законодавство не передбачає

⁹ Про запобігання корупції (2019). Закон України №361-ІХ. 06.12.2019. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

¹⁰ Kyianytsia L. (2022). Classification of notarial functions . *ScienceRise: Juridical Science*, (4(22)), 57–64. <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.272415>

необхідності наявності у нотаріусів знань, вмінь та навичок у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, а відтак навряд чи сьогодні нотаріуси зможуть здійснювати функцію щодо вивчення фінансової діяльності та фінансового стану клієнта на достатньому рівні»¹¹.

Отже, фінансово-моніторингові функції нотаріату повинні ідентифікуватися публічними інтересами, і в той же час виходити з ідентифікованих та визнаних громадських інтересів, оскільки їх забезпечення є причиною самого ж існування інституту нотаріату. Спосіб прийняття і задоволення загальних, публічних потреб та інтересів – перетин історичних традицій, конкретного етапу розвитку відповідного суспільства, існуючої інституційної структури забезпечення нотаріальної діяльності, а також належного акценту правової системи (зокрема, врахування євроатлантичної інтеграції).

---

¹¹ Юрченко В. (2013). Мета, завдання та функції нотаріуса в умовах реформування юстиції України. *Український часопис міжнародного права*, (1). С. 133.